

VAN DIE REDAKSIE : EDITORIAL

GENEESKUNDIGE ALMANAK: DESEMBER

Die allesoorheersende historiese gebeurtenis in hierdie maand is Kersfees, wat die geboorte van Christus herdenk. Hierdie gebeurtenis verdeel die jaartal in voor- en na-Christus tydvakke. Voor Christus was die maand bekend, of lievers berug, gewees vir sy Saturnalie-feeste en fuifery en dit was ook bekend onder die spotname *canus* (honde-maand), *gelidus* (maand van die ryp) en *fumosis* (rokerige maand). Soos die keuse van 'n krip en 'n stal vir sy geboorte, is ook die keuse van Desembermaand konsekwent met die beskeidenheid van die Christuskind in die Kersgeskiedenis. Sedertdien word hierdie maand dan ook geassosieer met die Kersgedagte: 'Vrede op aarde, en in die mens 'n welbehae.' In die gees en gesindheid van die historiese betekenis van hierdie maand wens die *Tydskrif* dan ook sy lesers van hierdie rubriek 'n geseënde Kersfees toe.

Toevallig begin ook ons Vaderlandse geskiedenis in hierdie maand van 1651 toe Jan van Riebeeck in opdrag van die Here XVII, primêr vir volksgesondheidsredes uit die Texel vertrek met sy 200-ton *Drommedaris*, vergesel van die *Reijger* en die *Goede Hoop*. Dit was dus 'n gesondheidsprobleem, skeurbuik, wat die primêre doel van volksplanting aan die Kaap tot gevolg gehad het, (en nie kolonialistiese oorwegings nie).

Op 23 Desember 1687 vind ons, heel onskuldig opgeteken in 'n lys van name van weeshuisdogters wat as eggenotes vir die Kaapse Vryburgers hierheen sou kom, die naam van Ariaantje Jacobs. In haar, of in die chromosome van haar man, Gerrit Jansz, met wie sy sou trou in 1688, was die gene vir porfirie teenwoordig. Hierdie metaboliese afwyking sou eers eeue later sy kliniese belangrikheid toon, toe sulfonamide en barbiturate tot ons farmaseutika toegevoeg is, en intussen het die 25,000-voudige aanwas van bevolking die omvangrykheid van die toestand hier ter plaatse bepaal; dusdanig dat Suid-Afrika die land met die hoogste voorkoms van die siekte ter wêreld is! Dit vestig ook ons aandag op die groot veld van geneties-bepaalde siektes wat nog aansienlike verdere ondersoek in Suid-Afrika benodig.

2 Desember 1833. Friedrich Daniel von Recklinghausen, gebore te Gütersloh, Westfale. Sy naam word eponimies verbind aan osteitis fibrosa cystica generalisata wat, soos aangetoon is, te wyte is aan hiperparatiroidisme, en ook aan neurofibromatose. (Sien Augustus se aantekeninge.)

6 Desember 1843. Abraham Colles, wie se naam aan die Colles-fraktuur gekoppel is, oorlede (sien Julie se aantekening).

7 Desember 1847. Robert Liston oorlede (sien Oktober se aantekening).

10 Desember 1844. Prof. Gordon Colton demonstreer die eienskappe van laggas, en tydens die demonstrasie beseer die proefpersoon hom sonder om enige bewussyn van pyn te ervaar. 'n Narkosegas wat nou nog steeds nuttig is, is dus toe ontdek.

11 Desember 1843. Robert Koch gebore te Klausthal, in Hanover. Hierdie plattelandse praktisyn het getoon dat

die *persoon* van die navorser belangriker is as die fasiliteite wat hom bedien. Vanuit sy plattelandse praktyk, ontstoke van die voorregte van die groter universiteite en akademiese inrigtings, beskryf hy die antraks-basil. Dit was die eerste definitiewe bewys van 'n spesifieke kiem wat as siekteveroorsakende organisme aangewys is. Die tuberkel-basil sou later volg, en ook sy ontdekking van tuberkulie, wat hy geglo het immuniteit teen tuberkulose sou verwek. Hierdie gedagte het nooit heeltemal verdwyn nie en is lonend toegepas deur die basil van Calmette en Guérin, as B.C.G., hiervoor te gebruik. In 'n besondere opsig is Koch ook aan Suid-Afrika, Desember en Arnold Theiler van Onderstepoort verbind:

Arnold Theiler, gebore in die klein dorpie Frick, in die Switserse kanton, Aargau, het Suid-Afrika as vaderland aangeneem en was benewens stigter van Onderstepoort, wat op veeartsenykundige gebied wêreldroem verwerf het, 'n groot navorser in eie reg, met erelidmaatskap van verskeie liggeme, o.a. die Royal Society of Medicine, La Société de Médecine du Paris, en die American Pathological Society. In 1914 is hy deur koning George tot ridder geslaan (K.C.M.G.). Ten spyte van sy stryd om fasiliteite en 'n staatsaanstelling het die kortsigtigheid van die Uitvoerende Komitee van die Zuid-Afrikaanse Republiek en onnodige getalm daartoe gelei dat hulle onvoorbereid en onverhoeds gevang is deur die runderpes van 1896 met rampspoedige gevolge vir die veestapels van die land. Theiler, wat in Rhodesië die siekte gaan ondersoek het, het reeds op daardie stadium suksesvolle resultate bereik met sy behandeling van die siekte. Toe hy teen Kersfees by die huis kom, skryf sy vrou Emma aan sy vader: 'Arnold het daarin geslaag om 'n middel teen runderpes te vind, maar hy wil die werk eers herhaal, voor hy dit publiseer. Robert Koch is nou deur die Kaapse Regering aangestel om die siekte daar te ondersoek. Hy gaan op Kimberley werk, maar Arnold het al sover gevorder dat Koch hom nie maklik sal inhaal nie.'

Tot sy ontsteltenis moes Theiler nog voor sy proewe herhaal is, verneem van die resultate wat Koch behaal het en wat ooreenstem met wat hy reeds waargeneem het. Koch ontvang dus volle eer vir hierdie ontdekking wat weliswaar eintlik voor hom gemaak is deur Theiler, maar nie gepubliseer is nie.²

Ook aan Sir Arnold Theiler, wat deur sy werk nie alleen die noodsaaklikheid van navorsing in Suid-Afrika beklemtoon het nie, maar wat deur die stigting van Onderstepoort daadwerklike fasiliteite verkry het, en deur sy werk groot bydraes vanuit ons land aan die skat van wêreld-geneeskunde gelewer het, kan ons hulde bring. Sy lewe bevestig die leuse onder sy borsbeeld (deur Coert Steynberg ontwerp): 'Wie soek, sal vind' en 'arbeid adelt.'

21 Desember 1846. Robert Liston voer die eerste amputasie onder eter-narkose uit in Londen.

25 Desember 1642. In hierdie sterfjaar van Galileo, word op die Kersdag gebore, Isaac Newton, te Woolsthorpe, Lincolnshire. 'n Matematikus en fisikus by uitstek, wat

waarskynlik sedertdien nie geëwenaar is nie, is sy insluiting in 'n geneeskundige almanak verseker vanweë sy bydrae tot die ontwikkeling van die calculus wat hy in 1665 ontdek, maar eers in 1704 publiseer. Wilhelm Gottfried von Leibnitz ontdek onafhanklik hierdie sisteem, maar publiseer dit reeds in 1684, en het dus 'n aanspraak op prioriteit. Dié wiskundige manipulasie het reeds groot bydrae tot die fisiologie, en daardeur tot die geneeskunde gelewer, veral ten opsigte van huidige konsepte van homeostatiese meganismes, en die begrip van dinamiese funksies kan moeilik daarsonder gesnap word. Dit is onlangs dan ook in hierdie *Tydskrif* gemeld dat dit wenslik sou wees om 'n kursus in die vak by voorgraadse mediese opleiding in te sluit.^a

30 Desember 1899. Sir James Paget oorlede in sy 85ste jaar. Beskrywer van Paget se siekte van been en Paget se siekte van die tepel. (Sien Januarie se aantekeninge.)

31 Desember 1514. Andreas Vesalius gebore. Geroem as die Vader van die Anatomie. Sy vroeë studies oortuig hom dat Galen se anatomiese beskrywings op die disseksie van laer diere gebaseer is, en hy dissekteer dus en beskrywe menslike anatomie in sy mees bekende geskrifte wat op 1 Augustus 1542 voltooi word as: *De humani corporis fabrica libri septem*. Hierdeur het hy, meer as enigiemand

anders, bygedra om die invloed van Galen op die geneeskunde van sy dag te beëindig.

Hiermee bereik ons dan die einde van 'n maandelikse oorsig van belangrike geskiedkundige dae in die eeu-oue geskiedenis van die geneeskunde. Daar is noodwendigerwys name weggelaat omdat bepaalde datums nie in hulle geval beskikbaar was nie, bv. die klassieke geneeshere uit die jare voor Christus. Daar is belangrike name weggelaat omdat ons slegs verteenwoordigende grepe, wat hedendaagse gebeure en begrippe beïnvloed, probeer uitsoek het. Die grootste gebeure is egter nie die dood of geboorte van die begaafdes nie, maar die idee, die visioen, en die strewe wat hulle hierdie eer besorg het. Dié bydraes is dus meesal nie aan 'n bepaalde datum gekoppel nie, maar is in 'n sin tydloos omdat die gedagte dikwels reeds baie oud is, maar slegs uitdrukking vind wanneer die tegniek, of die algemene intellektuele klimaat, formulering daarvan toelaat. Die groot individu dien dikwels slegs as die mondstuk van sy tyd, of die verligte begrip wat weer ou feite anders vertolk en nuwe antwoorde kry.

1. Dean, G. (1963): *The Porphyrias*. Pitman: Londen.
2. Henning, M. W. (1961): *Hertzog-Annale* (S.A. Akademie vir Wetenskap en Kuns), 8, 45.
3. Meyer, B. J. en Van Rooyen, R. J. (1965): *S. Afr. T. Geneesk.*, 39, 722.